

НОВАЯ КАСМІЧНАЯ ПРЭМ'ЕРА НА МЕСЯЦЫ—САВЕЦКІ САМАХОДНЫ АПАРАТ ПЕРШЫ ЭТАП РАБОТЫ «ЛУНАХОДА-1» ЗАВЕРШАНЫ

ПАВЕДАМЛЕННЕ ТАСС

Паспяхова завершаны першы этап новага ўнікальнага касмічнага эксперыменту па стварэнню і выкарыстанню месяцавай транспартнай сістэмы.

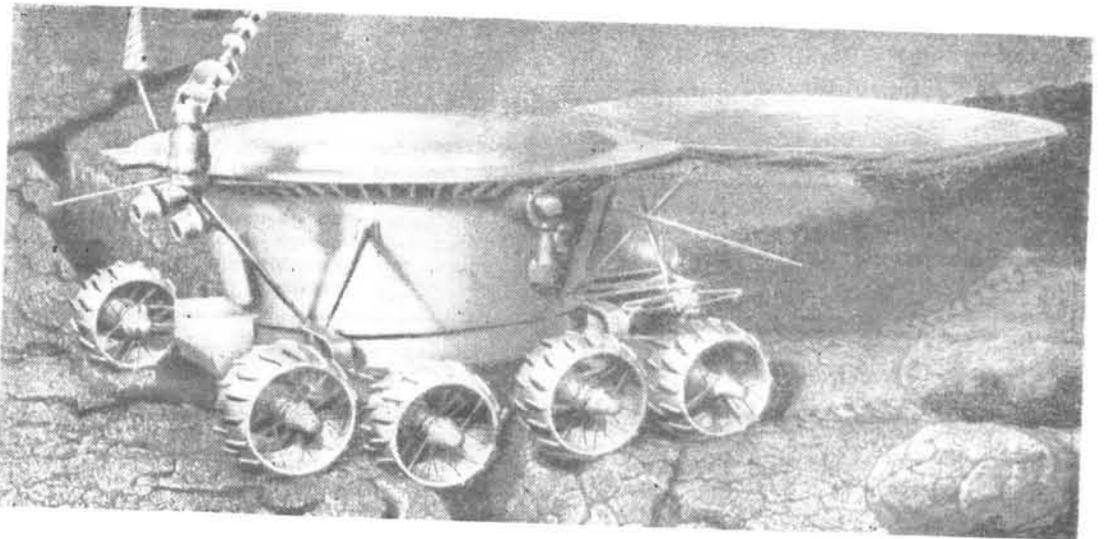
17 лістапада 1970 года савецкая аўтаматычная станцыя «Месяц-17» зрабіла мяккую пасадку на асветленую Сонцам паверхню Месяца ў раёне мора Дажджоў. У той жа дзень у 9 гадзін 28 мінут па маскоўскаму часу з пасадачнай ступені станцыі сышоў і прыступіў да выканання шырокай праграмы навукова-тэхнічных даследаванняў і эксперыменту аўтаматычнага самоходнага апарата «Лунаход-1».

Пяць сутак актыўнай работы лунахода дазволілі выканаць комплекс выпрабаванняў самоходнага апарата для даследавання Месяца. Пры руху па перасечанай мясцовасці з наяўнасцю кратэраў, месяцавых град і каменяў выконвалася шырокая праграма праверкі і выпрабаванняў яго хадавых якасцей. Пры гэтым адпрацоўваліся метады кіравання самоходным апаратам з Зямлі з выкарыстаннем тэлефотаметрычных і тэлевізійных адлюстраванняў месяцавай паверхні. Адначасова праводзіліся комплексныя навуковыя даследаванні па вывучэнню фізікі Месяца і касмічнай прасторы.

У працэсе работы самоходны апарат прайшоў адлегласць 197 метраў. Праверка агрэгатаў самоходнага шасці, сістэмы кіравання і тэлевізійнага назірання паказала дастатковую надзейнасць, добрую манеўранасць і кіравальнасць лунахода. Праведзеныя эксперыменты пацвердзілі правільнасць тэхнічных рашэнняў, прынятых пры праектаванні, стварэнні і адпрацоўцы асобных сістэм і лунахода ў цэлым.

У ходзе работы былі атрыманы тэлефотаметрычныя і тэлевізійныя адлюстраванні добрай якасці розных участкаў месяцавай паверхні. Па іх можна меркаваць аб асаблівасцях месяцавага ландшафту ў раёне руху, асобных утварэннях, структуры паверхні і ўзаемадзеяння шасці апарата з грунтам.

Па праграме навуковых даследаванняў станцыі «Месяц-17» пры дапамозе радыёметра вымяралася пранікальнае выпраменьванне на трасе «Зямля—Месяц» і праводзіўся кантроль радыяцыйнай абстаноўкі на паверхні Месяца. У працэсе эксперыменту рэгістраваліся патокі пратонаў, электронаў і альфа-часцінак касмічнага выпраменьвання галактычнага паходжання, а таксама вуглавое размеркаванне пратонаў нізкай энергіі. Рэнтгенаўскі тэлескоп, устаноўлены на лунаходзе, вымяраў інтэнсіўнасць і вуглавое размеркаванне рэнтгенаўскага выпраменьвання пазагалактычнага фону і асобных крыніц.

Па трасе руху самоходнага апарата выконваліся эксперыменты па даследаванні механічных уласцівасцей месяцавага глебу і вызначэнні хімічнага складу паверхневага слою месяцавых парод.

Утрыманне асноўных пародаўтвараючых хімічных элементаў у непарушным слоі месяцавай паверхні вызначалася рэнтгена-спектральным метадам. Атрыманая навуковая інфармацыя перададзена ў інстытуты Акадэміі навук СССР для далейшага вывучэння.

У працэсе работы з аўтаматычным апаратам «Лунаход-1» з 17 па 22 лістапада было праведзена 10 сеансаў радыё- і тэлевізійнай сувязі і атрыманы вялікі аб'ём інфармацыі. У чарговым сеансе радыёсувязі былі выкананы заключныя аперацыі па падрыхтоўцы да рэжыму месяцавай ночы. «Лунаход-1» быў устаноўлены ў зададзенае становішча, панель сонечнай батарэі закрыта.

24 лістапада ў моры Дажджоў наступіць месяцавая ноч, якая працягнецца да 8 снежня 1970 года. У гэты перыяд апарат будзе знаходзіцца на не асветленым Сонцам баку Месяца ў стацыянарным становішчы.

Праграма месяцавага дня выканана поўнасцю.

НА ЗДЫМКАХ: «Лунаход-1» на Месяцы (малюнак); «Лунаход-1» на пасадачнай платформе станцыі «Месяц-17» перад сходам з яе на паверхню Месяца; панарама месца пасадкі станцыі «Месяц-17», знятая бартавым тэлефотаметрам «Лунахода-1», відаць край месяцавага гарызонта, шыравая антэна і адзін з прыбораў лунахода.

СОВЕТСКИЙ ЛУНОХОД ПРОКЛАДЫВАЕТ ПЕРВУЮ ТРАССУ

Снова внимание всей планеты приковано к естественному спутнику нашей планеты — Луне. Стартовавшая 10 ноября советская автоматическая станция «Луна-17» доставила на лунную поверхность передвижной автоматический аппарат «Луноход-1».

За последние три месяца советские ученые осуществляют уже третий космический эксперимент в изучении Луны автоматическими аппаратами.

Полеты к Луне, как известно, возможны в определенные астрономические сроки, которые часто в научном обиходе называются «лунными окнами».

Советские ученые полностью использовали все последние три благоприятные возможности для посылки к Луне космических аппаратов. В этом смысле последние три месяца характеризуют высокие темпы и возможности исследований, и они по праву могут быть названы рабочим «лунным кварталом» советской космической программы.

Полет станции «Луна-17» знаменует собой начало качественно нового этапа в исследованиях Луны — изучения ее с помощью передвижных космических средств и является существенным вкладом в дело дальнейшего развития мировой космонавтики.

Возможности и эффективность автоматических луноходов поистине велики. Они позволяют выполнять обширный комплекс самых разнообразных научно-технических исследований на поверхности Луны. Рассмотрим некоторые из них. Прежде всего следует отметить исследования лунного грунта.

На луноходе могут быть установлены самые разнообразные приборы для изучения физико-механических свойств поверхностного и более глубоких слоев грунта. Грунт может быть подвергнут и автоматическому химическому анализу с помощью рентгеновских спектрометров и других приборов или, например, с помощью специальных жидких реактивов. Можно производить отбор образцов лунного грунта не на ограниченных локальных участках, а в самых различных и наиболее интересных местах.

Второй круг вопросов — это селенологические исследования. Для геологов чрезвычайно важно на примере Луны изучить образование гор и других поверхностных формований без осложняющих обстоятельств, связанных с накоплением в земных условиях огромной толщи осадочных пород. Большую роль в этих исследованиях будут играть фотографирование и телевидение.

В космосе человечество стремится, в частности, найти ответ на такой вопрос: каково происхождение и пути развития жизни? В определенной мере ответ на этот вопрос могут дать биологические исследования на Луне.

Сейчас трудно остановиться на всех возможных направлениях и исследованиях, выполнение и проведение которых с помощью луноходов будет осуществимо в будущем. Можно лишь кратко перечислить некоторые из них: гравиметрические исследования, поиски воды в грунте, сейсмические из-

мерения, изучение тепловых потоков и проявлений вулканической деятельности Луны и многое другое.

Не следует забывать, что тип и конструкция лунохода должны удовлетворять большому числу специфических требований, которые существенно отличаются от требований, предъявляемых к земным машинам.

Одним из главных является экономия веса и объема лунохода с целью возможности его установки и размещения на космическом аппарате применяемой ракетной системы. Вполне понятно, какие жесткие ограничения предъявляло это условие конструкторам — разработчикам лунохода. Приходилось учитывать каждый грамм веса и каждый кубический сантиметр объема конструкции. Помимо этого, нужно было предусмотреть возможность выгрузки лунохода из космического аппарата после прилунения, обеспечить проходимость его по пересеченной местности и многое, многое другое. Проходимость лунохода является комплексным понятием и зависит от самых разнообразных причин и обстоятельств: свойства лунного грунта, способности лунохода преодолевать препятствия, мощности, необходимой для передвижения, сопротивления движению, дальности действия и скорости движения.

Учеными давно обсуждались реальные принципы передвижения по поверхности Луны и возможные конструктивные схемы луноходов. За основу, как правило, предлагались механизмы передвижения, со-

зданные природой и человеком, а именно: шагающие, ползущие (скользящие), прыгающие и движущиеся на колесах или гусеницах. Большинство специалистов в настоящее время склоняются к тому, что для исследований Луны наиболее подходящими являются колесные варианты луноходов.

Луноход должен успешно работать в специфических физических условиях. Это глубокий вакуум, пониженная гравитация, значительный перепад температур и т. д. Нужно ли говорить о тех высоких требованиях к надежности и совершенству бортовых систем лунохода в этих обстоятельствах.

Рельеф поверхности, по которой должно осуществляться движение лунохода, как известно, характеризуется наличием значительного количества кратеров, впадин, отдельных камней, а также трещин и гряд. Все это должно было учитываться в процессе разработки лунохода.

При разработке лунохода для передвижения по поверхности Луны необходимо было достичь определенной оптимизации конструкции, в которой бы совокупность размеров, формы, веса и мощности двигательной установки наиболее полно соответствовали физическим свойствам поверхностного слоя лунного грунта. Данные непосредственных измерений механических свойств лунного грунта относятся к отдельным участкам «морской» поверхности Луны. На основании их достаточного совпадения делается предположение об однородности структуры и свойств поверхностного слоя

лунных «морских» районов. Вместе с тем имеются доказательства того, что на лунной поверхности имеют место такие явления, как перекоп материала грунта в результате метеорной бомбардировки, а также сползание материала на склонах и его проседание. Такие данные позволяют предполагать наличие на Луне участков с пониженной несущей способностью.

Таким образом, разработка, создание и функционирование на поверхности Луны первого в мире лунохода является успешным решением целого комплекса сложнейших научно-технических проблем.

Пройдут годы. В будущем автоматические станции столь же успешно опустятся и на поверхность Марса, Меркурия, Венеры и других более далеких планет. Из их люков выползут автоматические подвижные устройства, которые будут называться планетоходами или более красочно, например, «марсоходами». Но всегда люди будут с уважением вспоминать о том первом подвижном аппарате из многочисленной серии передвижных устройств, который первым был направлен людьми на другое небесное тело и который открыл новую страницу в деле изучения различных объектов Солнечной системы. И мы горды сегодня тем, что этим аппаратом является наш первый советский, «Луноход-1».

В. ДЕНИСОВ,

старший научный сотрудник, кандидат технических наук.

В. АЛИМОВ,

научный сотрудник.

падзеі ♦ людзі ♦ факты ♦ падзеі ♦ людзі ♦ факты ♦ падзеі

Супрацоўнікі Віцебскай абласной аграхімічнай лабараторыі дапамагаюць калгасам і саўгасам весці гаспадарку на навуковай аснове—даследуюць глебы, аналізуюць угнаенні і кармы. НА ЗДЫМКУ: аграхімік лабараторыі Галіна ПАУЛОўСКАЯ робіць аналіз кармоў для састаўлення дакладнага кармавога балансу. Фота Г. УСЛАВАВА.

ЯШЧЭ АДЗІН АўТАПЕЎЗД

Сям'я магутных машын, якія выпускае Мінскі аўтамабільны завод, папоўнілася яшчэ адным аўтапоездам — МАЗ-515-941. Ён прызначаны для міжнародных і міжнародных перавозак грузаў.

Трохвосевы цягач МАЗ-515 з двума вадучымі мастамі мае рухавік у 240 конскіх сіл. Грузападымальнасць буксірнага паўпрычэпа — 25 тон. Максімальная скорасць руху аўтапоезда 80 кіламетраў у гадзіну.

Некалькі слоў аб дзюхвосевым паўпрычэпе МАЗ-941. Ён абсталяваны лёгкадымальным тантам і створкамі, якія дазваляюць рабіць загрузку і разгрузку без зняцця танта. Платформа паўпрычэпа павялічанага аб'ёму.

Калектыў канструктараў прыступіў да распра-

карых іншых лягасях Магілёўскай, Брэсцкай, Віцебскай абласцей. Намечана ў бліжэйшыя два гады стварыць іх ва ўсіх лясных гаспадарках рэспублікі.

ДОСЛЕДНЫЯ УЗОРЫ

Першыя доследныя ўзоры новага віду акустычных пліт выраблены на Мінскім гіпсавым заводзе. Іх масавая вытворчасць пачнецца ў 1971 годзе.

Новая прадукцыя прадпрыемства прызначаецца для абсталявання міжнародных тэлефонных станцый, лабараторый, інфармацыйна-вылічальных цэнтраў, спецыяльных памяшканняў, дзе ўмовы вытворчасці патрабуюць добрай акустыкі. Выпускаецца яна будзе розных расфарбовак і мець прыгожую дэкаратыўную форму. Аднак самая асноўная перавага акустычных пліт — іх высокі каэфіцыент гукапаглынання. Ён амаль у два разы большы, чым у плітах аналагічнай канструкцыі, якія выпускаюцца ў краіне.

УСЕ АБ БЕЛАРУСІ

Выйшаў з друку другі том Беларускай савецкай энцыклапедыі. У ім каля трох тысяч артыкулаў і звыш тысячы ілюстрацый. Асабліва вялікае месца ў томе адведзена расказу аб Беларусі, яе гісторыі, сённяшнім дні. Ярка і поўна паказаны выдатныя дасягненні беларусаў ва ўсіх галінах жыцця за гады Савецкай улады.

«ЛЯВОНІХА» ПАДАБАЕЦЦА

Пяцьдзесят навінак асвоіла Брэсцкая фабрыка сувеніраў. Асабліваю папулярнасць у нас і за рубяжом заваявалі беларускія матрошкі «Лявоніха». Многа цікавых фігу-

рак адпраўлена ў Фінляндыю. Школьныя пеналы атрымалі заказчыкі з ГДР. Цяпер брэсцкія ўмельцы рыхтуюць свае вырабы для Японіі.

ЦАЦКІ НА ЭКСПАРТ

Англія, Францыя, Італія, Бельгія, Данія, Швейцарыя, ЗША, ФРГ, Фінляндыя, Чэхаславакія — вось далёка не поўны пералік дзяржаў, якія закупляюць дзіцячыя цацкі з маркай вытворчага аб'яднання «Мір». Звыш 200 назваў музычных, электратэхнічных і іншых відаў цацак выпускае прадпрыемства.

МЭБЛЯ З... ІЛЬНУ

На Нясвіжскім ільнозаводзе завершана будаўніцтва мэблевага цэха.

Як вядома, карысны прадукт пасля перапрацоўкі льноцэсты складае толькі чацвёртую частку вагі. Адыходы ў выглядзе кастрыцы звычайна спальваюцца. Цяпер кастрыцу будуць пранітваць сінтэтычнымі смоламі, апрацоўваць магутнымі прэсамі. У выніку атрымаюцца лёгкія і трывалыя пліты, якія і пойдучы на выраб мэблі. Цэх хутка дасць першую прадукцыю. Укараненне новаўвядзення толькі на адным гэтым прадпрыемстве дазволіць зберагчы штогод восемдзевяць тысяч кубаметраў драўніны.

РАБІНАВЫ БАЛЬЗАМ

Сок чарнаплоднай рабіны пачаў выпускаць Хойніцкі кансервавы завод Гомельскай вобласці. Гэта каштоўны лекавы напітак, які дапамагае пры павышаным кровацкім ціску і парушэннях функцый шчыгтавіднай залозы.

ТРЫКАТАЖ

1971 ГОДА

Мастацкі савет Міністэрства лёгкай прамысловасці БССР зацвердзіў узоры грыкатажных вырабаў для выпуску ў 1971 годзе.

Для адбору было прадстаўлена каля 300 відаў грыкатажных і больш як 50 панчошна-шкарпэткавых вырабаў розных малюнкаў і расфарбовак. Выдатную ацэнку атрымала жаночая шайкавая бялізна з прыгожай аддзелкай Віцебскай фабрыкі «КІМ». Такой жа ацэнкі ўдастоены мужчынскія сарочкі з шайковых палатнай новых перапляценняў, якія прадставілі грыкатажнікі Бабруйскай фабрыкі.

У ліку прадукцыі, што будзе запущана ў масавую вытворчасць, вырабы з сетчатага баваўнянага палатна з маркай Салігорскай фабрыкі бялізнавага трыкатажу. Арыгінальныя дзіцячыя камлекты Баранавіцкай фабрыкі. Сучасным патрабаванням адпавядаюць камлекты жаночага адзення з моднага трыкатажнага шэрэцыйнага палатна, стварэння мадэлярамі Брэсцкай фабрыкі верхняга трыкатажу.

Сярод новых відаў вырабаў, якія атрымалі высокую ацэнку, прадукцыя Пінскага камбіната верхняга трыкатажу.

Многім навінак і сярод панчошна-шкарпэткавых вырабаў. Асабліва эфектыўныя шкарпэчкі з ніткамі паліэстэра і нейлона, створаныя прадпрыемства прывесен дзяржаўны Знак якасці.

Высокую ацэнку савета атрымалі ўсе ўзоры, якія паказалі грыкатажнікі Мінскай фабрыкі «Прагрэс». Многім вырабам гэстага прадпрыемства прывесен дзяржаўны Знак якасці.

ЯК ВЯДОМА, гандаль у нашай рэспубліцы знаходзіцца ў руках дзяржавы. Але ёсць і іншыя яго формы. Гэта кааператывы і прыватны гандаль. За апошнія гады з'явілася тэндэнцыя да развіцця шчыра адной формы гандлю — саагаснай, што глумачыцца па-беларуску валавай вытворчай і зніжэннем сабекошту сельскагаспадарчай прадукцыі. Ствараюцца калгасныя фірменныя магазіны, якія адкрыты ў многіх гарадах рэспублікі.

Фірменны магазін калгаса «Першае Мая», як і іншыя чатыры такія ж магазіны ў Слуцку, адкрываецца ў досвітку. Калгасы спынаюцца прадаць малако раішняга падою, ікое асабліва высока цэніцца ў пакупнікоў. Аўтаматычнае даенне кароў, фільтраванне малака, разліўка яго ў бідоны, транспарціроўка — усё гэта займае лічаныя хвілінкі. Гандаль ідзе хутка. Прадаўцы магазіна добра ведаюць патрэбы сваіх пастаянных пакупнікоў.

Аб папулярнасці калгасных магазінаў, аб попыце, якім карыстаюцца свежыя і кансерваваныя вырабы калгасных гаспадарак, сведчаць водгукі, што даюць ім жыхары Слуцка. Вось меркаванне хатняй гаспадыні Антаніны Якімовіч.

— Малако, мяса я купляю заўсёды ў фірменным магазіне калгаса імя Кірава, бо жыўу побач. А вось за гуркамі, гароднінай прыходжу сюды. Асабліва выдатныя гуркі. Іх вельмі добра саліць, марынаваць. Я б іх купляла тут, нават калі б яны былі даражэйшымі, чым у іншых месцах. Але яны да таго ж і таньня...

А вось водгук жыхара Слуцка Георгія Канстанцінава.

— Мы з жонкай купляем амаль усе неабходныя прадукты ў фірменным магазіне калгаса. Больш за ўсё мне падабаюцца тут кансерваваныя вырабы — фруктова-агадныя сокі, кампоты, джэм, а таксама грыбы — марынаваныя белыя, масляныя...

Шлях ад калгаснага прылаўка да цэнтральнай сядзібы калгаса «Першае Мая» кароткі — гарадскім аўтобусам. Таму праз гадзіну я размаўляю ўжо з галоўным эканамістам гэтай гаспадаркі Васілём Смяловым. Васіль Гаўрылавіч паведаміў, што фірменны магазін калгаса іс-

нуе ў Слуцку ўжо больш 25 год. Гаспадарка прадае ў ім амаль што ўсе віды сваёй прадукцыі. Даход, які дае магазін, год ад году павялічваецца і складае зараз 100 тысяч рублёў. Гэта падтрымлівае падтрымка бюджэту арцелі. Магазін — уласнасць калгаса.

— Траба сказаць, — адзначыў Васіль Гаўрылавіч, — што два калгаснікі, якія абслугоўваюць пакупнікоў у магазіне, зараз ужо ледзь спраўляюцца з работай, і мы маркуем павялічыць штат. Адначасова збіраемся пабудавань новы магазін.

Усе выгоды такой фірменнай арганізацыі гандлю зразумелыя. Магазін у 5-ці кіламетрах ад галоўнай сядзібы калгаса. Таму прадукты паступаюць заўсёды свежыя, якасныя. Тавар адпускаецца па дзяржаўных цэнах, што таксама вельмі задавальняе пакупнікоў. А таму што сабекошт прадукцыі даволі нізкі, то магазін прыносіць карысць і калгасу, і пакупнікам.

Менавіта таму фірменныя магазіны ў Слуцку маюць, акрамя калгаса «Першае Мая», яшчэ чатыры прыгарадныя калгасныя гаспадаркі.

М. ШКЛЯР.

БОЛЬШ за два дзесяцігоддзі існуе ў Беларусі дзяржаўным універсітэце імя Ул. І Леніна харавая капэла. Даўно ўжо закончылі вучобу першыя аматары харавых спеваў, выйшлі з яго сцэні наступныя пакаленні харыстаў, але ўсе яны — матэматыкі, хімікі, фізікі — з прыемным хваляваннем успамінаюць рэпетыцыі і канцэрты. Капэла існуе даўно, але гэты калектыў заўсёды быў і будзе маладым. З кожным годам на змену адным выканаўцам прыходзяць другія.

У мінулым навучальным годзе студэнты-харысты пазнавалі ў гасцях у студэнтаў Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Т. Шаўчэнкі. Добра ведаюць народную харавую капэлу рабочыя і калгаснікі Гомельшчыны. А зусім нядаўна на сцэне актывай залы ўніверсітэта гаспадарылі госці — спевакі з Карэліі. Студэнты Петразаводскага дзяржаўнага ўніверсітэта выканалі шмат цікавых песень. У студзені наступнага года харавая капэла БДУ паедзе з канцэртаў у Петразаводск. Гэта — у

будучым, а пакуль — рэпетыцыі, рэпетыцыі.

Разнастайны канцэртны рэпертуар уключае беларускія, украінскія, латышскія, французскія народныя песні.

В. АНДРЭЕВ.

ПА ЛВОДВА бакі невялікай рэкі Крупка раскінулася вёска Крупец — цэнтр калгаса «Беларусь» Добрушскага раёна. За апошнія гады тут ўведзена 120 жылых дамоў. Гордасць калгаснікаў — палац культуры. У ім размяшчаюцца бібліятэка, пачок для работы гурткаў мастацкай самадзейнасці. У калгасе часта прыязджаюць артысты з Гомеля і Мінска.

Недаўна пабудаваны камбінат бытавога абслугоўвання. У ім працуюць майстры высокай кваліфікацыі. Пры камбінаце адкрыты пункт па прыёме адзення ў хімічную чыстку і афарбоўку.

А сёлета ўзведзены гандлёвы цэнтр: на першым паверсе размясціўся вялікі харчовы магазін, на другім — знаходзіцца сталова. Працуюць прамтаварны, кніжны і гаспадарчы магазіны.

Яшчэ два гады таму назад у цэнтры вёскі можна было ўбачыць студні з жураўлямі. Цяпер ад іх не засталася і следу. Пракладаюцца каля чатырох кіламетраў водаправода з разборнымі калонкамі.

А колькі тэлевізараў, радыёпрыёмнікаў, халадзільнікаў, пральных машын у дамах калгаснікаў! Толькі за гэты год калгаснікі купілі каля 50 тэлевізараў і 12 пральных машын.

Даўно прайшоў той час, калі ў Крупцы былі нешчыменныя. Не знойдзеш ніводнага дома, у які б не ішлі газеты. Калгаснікі вышываюць 1100 экзэмпляраў газет і каля 150 часопісаў. Звыш 900 чалавек з'яўляюцца пастаяннымі чытачамі сельскай бібліятэкі. Толькі два месяцы назад адкрыўся кніжны магазін, а прададзена ўжо больш за 600 кніг. Калгаснікі Сцяпан Варэнікаў, Сцяпан Абыдзіхін, Уладзімір Гладчанка, Ніна Маёрава і многія іншыя маюць асабістыя бібліятэкі.

А. КУРЛОВІЧ.

У ДОМЕ хлебараба Міхаіла Багдзевіча з калгаса імя Леніна Шчучынскага раёна — урачыстасць. Сын Іосіф абараніў дысертацыю і атрымаў вучоную сту-

пень кандыдата сельскагаспадарчых навук.

Але такой навіной ўперджыка здзівіць жыхароў вёскі Васілішкі. Амаль з кожнай сям'і тут выйшаў спецыяліст з вышэйшай адукацыяй, а з многіх і па некалькі. Возьмем, напрыклад, сям'ю Кляўзюнікаў. Сын Іван — кандыдат медыцынскіх навук, старэйшая дачка Яніна скончыла інстытут замежных моў, маладая — Марыя таксама атрымала спецыяльнасць. Падобных сям'яў многа. За пасляваенныя гады Васілішкі далі краіне больш за 150 спецыялістаў — настаўнікаў, аграхомаў, урачоў, інжынераў. Акрамя таго, 180 дзяцей Васілішкаўскіх хлебарабаў — студэнты розных навучальных устаноў краіны.

Л. СЦЕФАНОВІЧ.

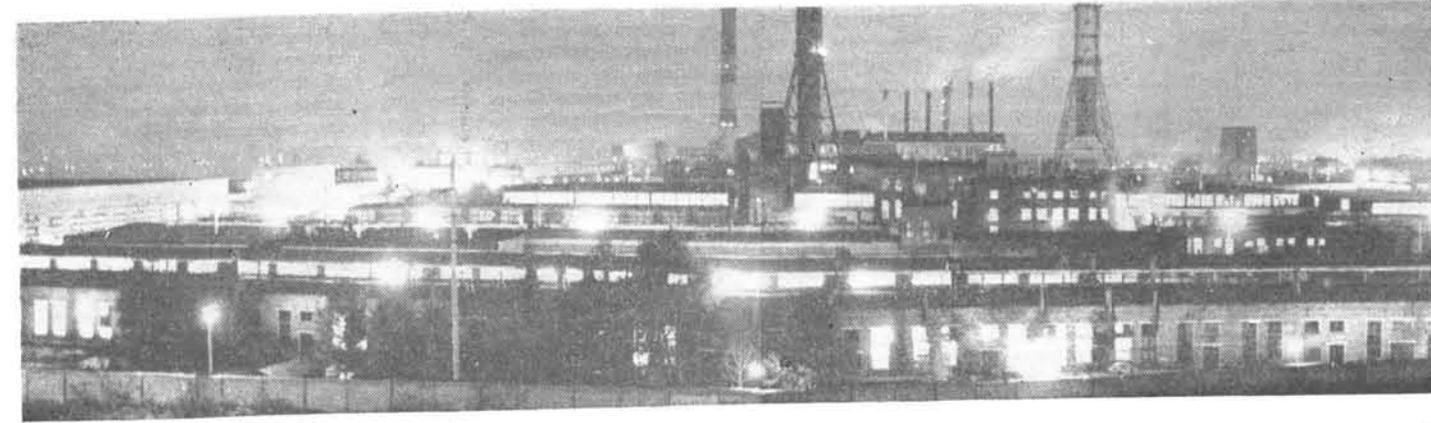

У калгасе «Перамога» Баранавіцкага раёна наладжана дыспетчарская вытворчая база. Яна дазваляе аператыўна кіраваць работай усіх звянаў гаспадаркі. Дыспетчар можа ў любую хвіліну звязацца па радыё з механізатарамі ў полі, малацільнымі такамі, з фермамі ў брыгадах, з бензазапраўшчыкамі і іншымі ўчасткамі. **НА ЗДЫМКУ:** дыспетчар Леанід ПАВЛЮЧЫК у дыспетчарскай калгаса. **Фота Ул. ЛУПЕНКІ.**

**ДЛЯ ТЭРМІНОВАЙ
ДАПАМОГІ ХВОРАМУ**

Савет Міністраў СССР устанавіў, што, у адпаведнасці з Асноўнымі заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб ахове здароўя, у выпадках, якія пагражаюць жыццю хворага, урачы і сярэдні медыцынскі персанал для праезду да хворага або

для транспарціроўкі ў бліжэйшую лячэбна-прафілактычную ўстанову могуць, па прад'яўленні спецыяльнага пасведчання, бясплатна карыстацца чыгуначным, марскім, рачным і паветраным (мясцовыя авіялініі) транспартам, а таксама спыняць і бясплатна выкарыстоўваць аўтамабілі, за выключэннем спецыяльных і дыпламатычных, і іншы транспарт, які належыць арганізацыям або грамадзянам. Пры гэтым медыцынскі работнік абавязаны пакінуць вадзіцелю аўтамабіля або адпаведнай службовай асобе талон устаноўленага ўзору.

Магілёў. Завод штучнага валакна.

Фота П. ІВАНОВА.

**ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ
ПО-БЕЛОРУССКИ**

И снова мир взволнован. Советский автоматический аппарат «Луноход-1» исследует Луну. За последние три месяца это уже третий космический эксперимент в изучении ближайшего к Земле небесного тела автоматическими аппаратами. Луноход открывает путь к более точному, более совершенному исследованию других планет. Материалы о запуске и работе автоматической станции «Луна-17» напечатаны на 1-й и 2-й стр.

Статья «МАЯ ОДА «МИНСКУ-32» [4 стр.] — рассказ болгарского журналиста Георгия Вилчева о минских электронно-вычислительных машинах, о дружбе, которая связывает болгар и белорусов. В Болгарии на заводах и в научных учреждениях работают машины «Минск-32». Специалисты для работы на них подготавливаются в Минске. О времени, проведенном в нашей столице, у болгарских друзей остаются самые светлые, самые теплые впечатления.

Где бы ни находились советские люди в годы второй мировой войны, они брали в руки оружие и сражались с фашистами. С помощью французских патриотов удалось избежать немецкого плена белорусам Федору Коженякину и Ивану Кюиселло, сибиряку Василию Порнелко и москвичу Николаю Гаврилову. Для французских товарищей по оружию они были примером мужества и храбрости, беззаветной любви к своей Родине. Отважные советские бойцы погибли в борьбе с фашизмом, но о них помнят дома и во Франции, память их свято чтят («ПОДЗВИГ НА КРАИ ЕУРОПЫ», 5 стр.).

Исполнилось 70 лет со дня рождения талантливого белорусского композитора Григория Пукста. О необыкновенно чутком человеке, тонком художнике пишет в статье «ПЯСНЯР ХАРАСТВА» [7 стр.] И. Нисневич. Композитор оставил в наследство своему народу лирические романсы, симфонии и кантаты, героические оперы, обработку произведений национального фольклора, которые всегда волновали и радовали слушателей.

На первенстве мира по гимнастике в Любляне, которое состоялось этой осенью, советская команда не только стала победительницей, но и выдвинула из своих рядов абсолютную чемпионку Людмилу Туричеву. В составе сборной команды Советского Союза выступали — Лариса Петрик и Тамара Лазакович, воспитанницы заслуженного тренера СССР витеблянина В. Дмитриева («ШЭСЦЬ ГРАЦЫЙ», 8 стр.).

ПОДЗВІГ НА КРАІ ЕЎРОПЫ

У Францыі, у Лакрыст-Энэн-заку (дэпартамент Марбіян), на невялікай могілках ёсць магіла, абліцаваная ружовым каменем. На яе надмагільнай пліце вылеплена пяцікутная зорка і прымацавана дошчачка з надпісам: «Тут пахаваны рускі лейтэнант, які памёр за Францыю. Вечная памяць».

Хто ён, гэты герой? Калі, як ён трапіў на край Еўропы?

Перацягнемся на чвэрць стагоддзя назад.

...Шла зіма 1943 года. Самалёты саюзнікаў бамбілі электрастанцыю ў Пон-Шато. Гітлераўцы прыгнілі на разборку абломкаў вялікую групу савецкіх палонных. Вясной 1944 года пры дапамозе маладой французжанкі, якая працавала на электрастанцыі, уцяклі з фашысцкай катаргі першыя пяць савецкіх грамадзян. І не з голымі рукамі, а са зброяй: кожнаму з іх падпольшчыкі-францірэры ўручылі па пісталету.

Першага з іх, Пятра, забраў з сабой французскі патрыёт па мянушцы Пікало, астатніх — Фёдара, Івана, Мікалая і Васіля — Луі Лё-Стра. Купіўшы чыгуначныя білеты, ён пасадзіў уцекачоў у экспрэс Парыж — Кэмпер.

Прыбыўшы ў Арэй, Луі Лё-Стра сваіх падапечных перасадзіў у другі поезд. Вось і апошняя станцыя — Сен-Ніколя-дэ-3-О.

Схаваўшы ўцекачоў на капунным полі, француз пайшоў на сувязь з мясцовым падпольшчыкамі. Хутка ён вярнуўся і павеў савецкіх людзей у дом французскага патрыёта Жана Лё-Мерлюса. Праз некалькі дзён усе яны былі перажыты на невялікай ферме ў раёне

Тумелэн-ан-Суэтар-Рэмонголь. Нягледзячы на тое, што акупацыя Францыі прывяла да збяднення сялян, сям'я фермера прыняла савецкіх людзей, як старых сяброў, дзяліла з імі ўсё, чым была багата.

Савецкія патрыёты ўступілі ў рады змагароў руху Супраціўлення — увайшлі ў склад роты французскіх францірэраў і партызан (ФТПФ) «Пульмарш», якой камандаваў Анры Даніяс. Спачатку рускія жылі ў зямлянках, выкапаныя ў полі, па абодва бакі сцэжкі, якая звязвала ферму з дарогай. Пярыядычна яны дапамагалі сялянам з вёскі Кермо ў палёвых работах. Калі ж у Нармандыі высадзілі войскі саюзнікаў (6 чэрвеня 1944 года), адкрыўшы другі фронт, савецкія партызаны разам з францірэрамі пачалі актыўныя аперацыі па вываду са строю высакавольтавых электраліній у раёне Плюмэль, тэлефонна-тэлеграфных ліній сувязі, пусканы пад адхон нямецкія эшалоны на чыгунцы, грамілі варожыя аўтакалоны ў раёне Панціві.

«Пасля высадкі саюзнікаў група рускіх францірэраў добра змагалася. Рускія заўсёды былі наперадзе, побач з Жакам (сапраўднае яго імя — Луі Дарэ), маладым камандзірам 1-га батальёна макізараў, — піша ў сваёй кнізе «Патрыёты Брэтані» камуніст Ражэ Лё-Іарык, былы начальнік па аперацыйных пытаннях міжнароднага штаба ФТПФ у перыяд вызвалення Брэтані. — Гэту групу можна было бачыць усюды, асабліва ў цяжкія моманты. Рускія актыўна ўдзельнічалі ў аперацыях па вызва-

ленню тэрыторыі ад Плюмэль да Эмбона».

Савецкія партызаны самааддана змагаліся з гітлераўцамі і на ларыянскім фронце ў жніўні 1944 года.

Горад Ларыян у гады вайны з'яўляўся галоўнай базай нямецкіх падводных лодак на Атлантыцы. Акупанты пад націскам патрыётаў дэпартамент Фіністэр вымушаны былі ў паніцы адступаць ад Кэмпера праз Ларыян на поўдзень. Патрыёты дэпартамент Марбіян таксама праследавалі гітлераўцаў. Разам з французамі з ворагам змагаліся і рускія, якія уваходзілі ў склад 3-й роты ФТПФ. Сярод савецкіх воінаў асабліва вылучаўся лейтэнант Фэдар Кажанякін (магчыма, Кажанякін), камандзір групы. Французскае камандаванне за баявыя подзвігі прадставіла яго да ўзнагароды Ваенным крэйгам.

«Я пазнаёміўся з Фэдарам у перыяд разгрому немцаў, — піша аўтару гэтага артыкула Жан Шаню, — калі мы акапіліся ў раёне Ларыяна, і я меў выпадак змагання побач з ім. Гэта быў прыгожы чалавек, рослы, з моцнай хваткай рук, які добра ведаў ваенную справу... Ён быў вельмі адважны і служыў прыкладам для сваіх баявых таварышаў. Я ўспамінаю, як аднойчы мы высочалі групу немцаў, якая ўцякла ў напрамку Ларыяна. Мы хацелі перарэзаць ёй дарогу і заляглі ў засаду... Чакаць давялося нядоўга. Як толькі з-за павароту вынірнуў матацыкліст, мы гатовы былі адкрыць агонь. Фэдар падаў нам знак не страляць, паколькі група знаходзілася яшчэ ў 100 мет-

рах ад нас. І калі варожая калона — бронетранспарцёр, дзве звычайныя машыны і два грузавікі, у якіх знаходзілася да 50 немцаў, прычым адна з машын цягнула на буксіры другую (у яе скончылася гаручле), — трапіла ў зону абстрэлу, мы (нас было толькі 15 чалавек) адкрылі па ёй агонь».

Фэдар сканцэнтравана агонь свайго аўтамата на галаўной машыне. Як толькі яна наблізілася і пачала перавальваць праз насып, ён шпурнуў у яе гранату. Машына перакулілася ўпоперак дарогі. Калона спынілася. Грузавік паспрабаваў праехаць паміж насыпам і галаўной машынай, але затрымаўся. Мы зноў адкрылі па фашыстах агонь...

Фэдар дзейнічаў за чацвярых. Ён то страляў, то з незвычайнай сілай кідаў гранаты... У гэтым баі мы ўзялі ў палон 44 фашысты.

Пасля, на ларыянскім фронце, таварыш Кажанякін яшчэ многа разоў паказваў сваё ўменне ваяваць. Ён устанавіў на французскай аўтамашыне фірмы «Сітраен» цяжкі кулямёт і, налягаючы на варожыя пазіцыі, ва ўпор расстрэльваў фашыстаў, наносячы ім вялікія страты. Такія дзёрзкія вылазкі ён любіў рабіць адзін...»

А вось што піша аб Фэдару маці Жана Шаню: «Савецкі лейтэнант Кажанякін быў выдатным салдатам, вялікім сябрам французцаў. Гэта быў чалавек яснага розуму, адважны воін — герой французскага руху Супраціўлення. Свой баявы вопыт Кажанякін перадаваў французскім партызанам, якія вельмі любілі яго...»

Фэдар Кажанякін загінуў

смерцю храбрых на перадавой лініі 8 верасня 1944 года. «Усе мы аплакалі смерць Фэдара, — працягвае Жан Шаню. — Мы не маглі паверыць у смерць нашага доблеснага таварыша, калі вайна амаль канчалася. Памяць аб гэтым змагару заўсёды жывая, яго кроў пралілася нездарма на французскай зямлі. Яго знаходжанне сярод нас трывала ўмацавала дружбу, якую мы адчувалі да яго вялікай Радзімы — Савецкага Саюза...»

«Смерць Фэдара выклікала ў нас вялікае гора, — піша ў заключэнне ў сваім пісьме Шаню, — і мы ніколі не забудзем лейтэнанта таварыша Кажанякіна... Яго магілу на нашых невялікіх могілках у Лакрыст-Энэнзаку мы часта наведваем і ўтрымліваем яе ў добрым стане...»

Французскае камандаванне пасмяротна прадставіла Фэдара Кажанякіна да вышэйшай узнагароды — ордэна Ганаровага легіяна.

Са зброяй у руках загінулі і баявыя сябры Фэдара — Васіль Парыелка і Іван Кюісела (тут, відаць, скажоны прозвішчы), пахаваныя на могілках у Эмбоне.

Так савецкія патрыёты самааддана змагаліся з гітлераўцамі удалечыні ад Радзімы, на край Еўропы, дапамагаючы Савецкай Арміі ў разгроме фашысцкай Германіі. Паводле сведчанняў французцаў, Фэдар Фэдаравіч Кажанякін нарадзіўся 22 верасня 1900 года, да вайны жыў у Мінску або вобласці. Іван Кюісела — таксама з Беларусі, Васіль Парыелка — сібірак, да вайны працаваў брыгадзірам лесарубаў. Мікалай Гаўрылаў быў зусім маладым чалавекам, масквічом.

Г. НЯЧАЕУ.

СВЕДЧАЦЬ УДЗЕЛЬНІКІ ПАДЗЕЙ

Вырасла і ўступіла ў жыццё новае пакаленне людзей, якому не знаёмы жахі вайны, але моладзь хоча ведаць пра подзвігі сваіх бацькоў. Кнігі мемуараў сталі самай папулярнай літаратурай нашага часу, асабліва калі гэта гераічныя старонкі Вялікай Айчыннай вайны.

Некалькі год таму назад у выдавецтве «Беларусь» быў створаны сектар мемуарнай і ваенна-патрыятычнай літаратуры, а ў чэрвені 1969 года ён быў выдзелен у самастойную рэдакцыю.

У нас за гэты час выйшлі ў свет дзесяткі кніг. Большасць з іх — на партызанскія тэмы. Сярод аўтараў такія праслаўленыя арганізатары і камандзіры партызанскага руху, як Герой Савецкага Саюза Раман Мачульскі, Уладзімір Лабанок, Іван Захараў, Станіслаў Ваушысаў.

Шмат паступае ў выдавецтва рукапісаў пра разведчыкаў. Цёпла сустрача чытачом дакументальная апавесць Напалеона Рыдзеўскага «Парашуты на дрэвах». Гэта захваляючы расказ аб тым, як група савецкіх разведчыкаў

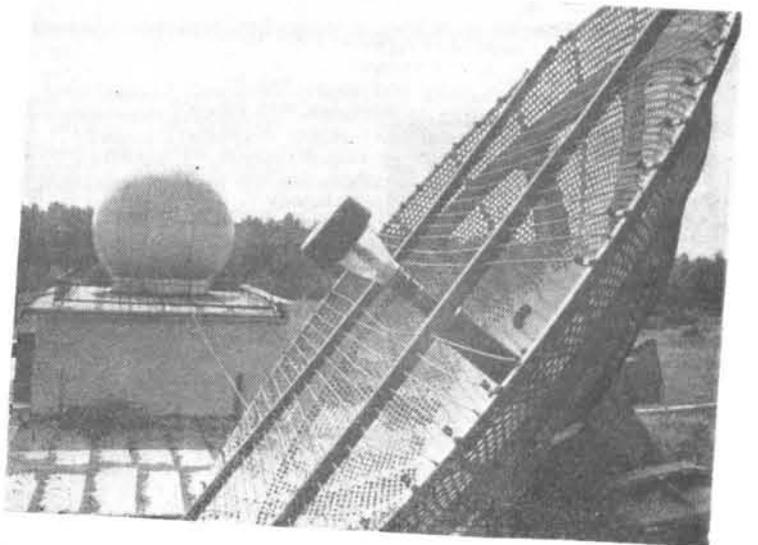
была закінута на Усходнюю Прусію. У надзвычайна складаных умовах група здабывае важныя для савецкага камандавання звесткі. Выконваючы адназначнае заданне, адзін за адным гінуць разведчыкі. У жывых застаюцца толькі Напалеон Рыдзеўскі і пятнаццацігадовы Гена Юшкевіч. Наступаюць маразы, агаляецца лес. Здавалася, няма выіжывіх жыхароў. Яны не толькі хаваюць савецкіх байцоў, але і дапамагаюць ім здабываць важныя ваенныя даныя, якія так спатрэбіліся пры разгроме прускай групоўкі немцаў.

Неўзабаве выйдзе ў свет кніга пад назвай «Скрозь агонь і смерць». У ёй друкуюцца ўспаміны актыўных удзельнікаў мінскага падполля, родных і блізкіх загінуўшых партызан. Чытач знойдзе тут успаміны Герояў Савецкага Саюза Марыі Осіпавай і Алены Мазанік, журналіста Аляся Матусевіча. Зборнік дае ўяўленне аб размаху барацьбы супраць акупантаў. Ён уваскраша падзвігі няскоранага горада.

Рыхтуюцца да выхаду ў свет кніга «Сустрэчы ў Цераболі» журналіста Івана Крыскаўца. У гады гітлераўскай акупацыі Беларусі аўтар быў партызанам, рэдагаваў клічаўскую падпольную газету, потым быў заадышкам аддзела прапаганды Маргелёўскага падпольнага абкома партыі. Цераболі — гэта месца, дзе размяшчаліся галоўныя сілы клічаўскіх партызан. Адсюль народныя месціўцы наносілі адчувальныя ўдары па ворагу і ўрошце аднавілі Савецкую ўладу ў глыбокім тыле акупантаў.

Рыхтуюцца да друку новыя кнігі, якія раскажуць аб гераізме савецкіх людзей у час Вялікай Айчыннай вайны.

М. ЦІМОШАК,
старшы рэдактар рэдакцыі мемуарнай і ваенна-патрыятычнай літаратуры.

На Цэнтральнай аэралагічнай абсерваторыі (горад Даўгапрудны Маскоўскай вобласці) укаранены новы метад заадышкавання атмасферы пры дапамозе вугалковых адбівальнікаў. Гэты метад напрамку ветру на розных вышынях і ў некалькі дзесяткаў разоў знізіць затраты на даследаванні. НА ЗДЫМКУ: антэны метэаралагічных радыёлактараў.

Фотатэхніка ТАСС.

сяч? Сколько миллионов?» — философствует Колли. И он логичен, этот палач! «Эскавайр» заплатил ему пятьдесят тысяч долларов за рассказ об убийстве ста человек. А сколько миллионов и миллиардов заработали на войне джентльмены, которых объединяет понятие «военно-промышленный комплекс?».

На мгновение я отрываюсь от текста и снова разглядываю журнальную обложку невинного цвета небесной сини. Улыбающийся Колли в окружении вьетнамской детворы. Затем вновь приступаю к чтению: «Некоторые из моих солдат любили детей, давали им сладости, печенье, жевательную резинку. Но я не любил детей; не доверял им... Я боялся вьетнамских детей. Боялся я и вьетнамских проституток. Но нет, вьетнамских детей я боялся больше, потому что кругом их были тысячи».

Признания лейтенанта Колли — леденящие кровь признания. И не только в свете того, что он сделал, но и в свете того, что с ним сделали. «Я ехал во Вьетнам с абсолютной уверенностью в правоте Соединённых Штатов. Для меня не существовало никаких цветов, кроме белого и черного. Я лично во Вьетнаме никого не обижал. Я только представлял мою страну. Я ехал во Вьетнам, и там я только подчинялся её приказам... Что такое резня? Атомная бомба, сброшенная на Хиросиму, это не резня. А вот убийство ста человек — резня. Я ничего не понимаю».

Конечно, Колли притворяется, пытается отгородиться от возмездия широкими спинами генералов и хилыми плечами политиканов, отбрехаться высокими словами, вроде «родина», «долг», «приказ». Пусть он не редактор интеллигентного журнала «Эскавайр», но он тем не менее отлично понимает, что стрельба из винтовки М-16 по беззащитным детям, женщинам и старикам — это убийство.

Незадолго до начала судебного процесса лейтенант Колли и его адвокат побывали в Южном Вьетнаме «для сбора оправдательных доказательств».

Войсковое командование предоставило в их распоряжение вертолет, на котором они совершили воздушную экскурсию над развалинами Сонгми. Позабыв об адвокатских наказах, Колли улыбался во весь рот. Несмотря на проливной дождь, стоя репортеров сопровождала убийцу к месту содеянного им преступления. Но до самого Колли репортеров не допустили. Его охраняли, словно национальное сокровище или, как подозревают некоторые репортеры, словно сокровище, принадлежащее исключительно журналу «Эскавайр» и издательству «Викинг». Последнее готовит выпуск мемуаров Колли в виде отдельной книги и уже заплатил их автору сто тысяч долларов. Вариант признаний лейтенанта Колли, сработанный Джоном Саком для «Эскавайра» и «Викинга», пришелся по нутру

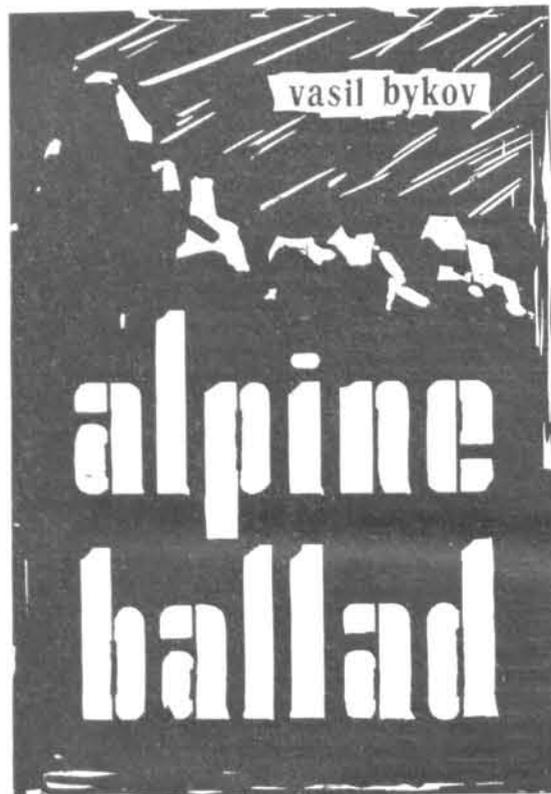
Пентагону, который дал на него свое добро.

В современной Америке за мемуарами убийц гоняются больше, чем за самими убийцами. Их возводят не на эшафоты, а на пьедесталы. Их помещают не за решетку, а в национальные галереи. Их чеканят на медалях. Общество насилия должно знать своих «героев». Книжки убийц-маньяков Чессмэна и Шенэрда печатались миллионными тиражами. Уильям Хью воспел убийцу пастора Лютера Кинга — Джеймса Эрла Рея. Телевизионная компания Эн-би-си заплатила Сирхану Сирхану только за одно интервью пятнадцать тысяч долларов. Чарльз Мэнсон, убийца актрисы Шарон Тэйт, сидя в тюрьме, выпускает пластинки с записями своих песенок, и они расходятся, словно горячие пирожки. А еще ненаписанные мемуары этого садиста уже закуплены за сто тысяч долларов. Так стоит ли удивляться, что пришел и черед Колли? (Голливуд уже заплатил ему сто тысяч за право экранизации «Признаний».)

Когда лейтенант и его адвокат расспрашивали чудом уцелевших жителей Сонгми о событиях 16 марта 1968 года, никто из них не смог опознать Колли.

— Все американцы на одно лицо, — сказал какой-то пожилой крестьянин.

М. СТУРУА,
[«Известия»].

(For the beginning see issues Nos. 37-46)

She did not answer and her head dropped again as she curled up into a tiny ball of living flesh.

«You'll freeze! Idiot, you'll be dead by morning», he said more softly, trying to convince her.

The wind drove the hard snow before it, whirling round overhead and between the boulders. Although it was very fine snow, the ground grew lighter and the path could be seen winding through the boulders. Ivan's body grew colder every moment when he was not moving, and it was becoming more and more unbearable.

«Come on, get up, will you!» Ivan pulled at her jacket and gave her an order in his sergeant's grim voice:

«Get up!»

Giulia rose slowly to her feet and plodded along quietly behind him, holding on to boulders so as not to fall. Ivan frowned as he walked slowly up the path. He was beginning to think that everything would sort itself out, that the worst thing that could happen to people in their condition was to lose the rhythm of movement; if they sat down it would require a much greater effort to get up again. They were almost on the path again when a sudden gust of wind blew the frozen snow straight in their faces and struck them so hard that it knocked the breath out of them. It knocked Giulia down.

Ivan tried to help her to her feet, he took her by the hand but she did not get up. She was coughing and for a long time could not get her breath. At last she sat down on a boulder.

«Giulia *jinia*. *Alles*. Ivan Trieste. Giulia no Trieste».

«I wouldn't think of it».

Ivan moved away to one side and also sat down on a stone ledge.

«You called yourself a Communist. Panic-monger,

81

that's what you are!»

«Giulia no panic-monger, Giulia partisan!» she objected hotly.

Ivan caught a note in her voice that told him she was hurt. «Perhaps that will make her move», he thought.

«Are you a coward, or what?»

«No coward, no panic-monger. Not much strong».

«You find strength», he said more gently. «D'you know what happened once at the front? At the *Ost-front*. Where you wanted to go. We were in a cottage, and there were Jerries all round us. We couldn't get out. They were firing tommy guns through the windows. And they were shouting «Russ, surrender». Our platoon commander, Petrenko, also said, *alles kaput*. He took a pistol and put a bullet in his brain. We wanted to as well. Then our company commander, Belosheyev, he says, «Hold it, fellows. Any idiot can shoot himself. That's not what we've got guns for. Come on!» We rushed out of the house firing away, all in different directions, under the fence, in to the kitchen garden, behind the house. And what do you think? Some of us got away. It's true five of the group were killed, Belosheyev was one of them, but four of us survived; if we'd listened to Petrenko we'd simply have played into the hands of the Germans—they wouldn't have had to do any shooting, only pick up the bodies and bury them».

Giulia did not say a word.

«Let's go, eh?»

No answer.

«Why the hell don't you say something?» Ivan's whole body was shaking from the cold and he felt his patience running out. «You'll freeze, you little fool. What did you run away for? What did you climb up this high for?»

Still Giulia did not answer him.

82

«What the hell did they want to blow themselves up for?» he asked, recalling his dead companions. «Somebody must survive... You've already given up...».

Frozen to the marrow sitting so long in the wind, he got up and began walking up and down the path, his bare feet leaving dark prints in the snow. Lucky there was no frost—that would mean certain death. A minute later he stood in front of Giulia, determination written on his face.

«Well, are you coming or not?»

«No, Ivan».

«Please yourself. Die, if you want to», he said. «Take off that jacket».

With an almost imperceptible movement she shook off the jacket and laid it on a boulder. She kicked off her clogs and pushed them towards him, but Ivan pushed them back with one foot.

«Keep 'em... to go back to the camp in».

He threw the jacket over his broad shoulders and pulled it together; it warmed him immediately. Ivan felt that the contact between them was broken, destroyed for ever. He ought not to treat a woman like this, that much he could realise, but he was furious with her, he felt that she had somehow deceived him and, without understanding why, he wanted to punish her. He cursed her under his breath but felt how difficult it would be to leave her. Their parting would be too ridiculously brutal, although he was trying to cover it up with a display of wrath. He could not help seeing that it was hard for Giulia: she was right in a way, in her own way, of course, and he was being a bit unjust to her; Ivan sensed all this and felt his anger subsiding in spite of himself.

He walked a couple of steps up the path and then turned round to her.

83

«Good-bye, then».

«*Ciao!*» Her tone and her attitude as she sat there hunched up on her boulder expressed her complete indifference. When he heard that word he remembered their meeting the day before, the glint of pleasure in her sparkling eyes when she saw him among the trees, and her senseless courage under the very nose of the Germans. It all upset him more than he wanted to admit; it was not sympathy or pity that was eating at him, but something else that made his heart twinge although there was nothing he could reproach himself for—he was not under any obligation to her.

«No, no», he muttered, in an effort to shake off these conflicting feelings. «It'll be better this way». He had known from the outset that it is always easier for one to get away alone. He should never have got mixed up with her. Now he had a warm jacket on his shoulders, a small piece of bread (it would last longer if he were alone and economised, if he ate only a hundred grams a day). He could bear all the hardships alone, he could cross the mountains and get to Trieste, to the partisans. Why tie himself to that girl! What was she to him?

He ran hurriedly up the slope as though he wanted to get rid of all thoughts of her as quickly as possible, forget that she was abandoned back there, down below; but his mixed feelings were too strong for him. Something hidden away inside him lived according to a different logic, his legs slowed down of their own accord and he looked back, once, twice... Giulia was an almost imperceptible dark patch against the mountain-side. Her submissive helplessness in the face of certain death suddenly made him abandon his intention. Without even wanting to, Ivan turned back and, unable to resist some inner

84

impulse, ran downhill. Giulia heard him, shuddered and gave him a scared look.

«Ivan?»

«It's me».

«Why?» She seemed to have a vague idea of something and that put her on the alert.

«Give me your clogs!»

Obediently she slipped her feet out of the clogs and he quickly thrust his cold feet into those clumsy shoes that still retained her warmth. Then he threw off the jacket.

«Here. Put this on».

She still did not get up from her seat but swiftly pulled the jacket round; he helped her put her arms in the sleeves and when she was dressed he took her under the elbow.

«Come here».

She stepped back from him stubbornly, pulled her elbow away and stood aside, avoiding his hands. She looked at him curiously from under lowered eyelids.

«Come here!»

«No».

«I'll «no» you...».

With a single movement he caught her up, threw her over his shoulder and she beat at him, struggled like a little bird in his hands and said something he did not understand. He slung her on to his back and caught her under the knees. She suddenly stopped struggling and, to prevent herself falling, put her arms round his neck; he could feel her hot breath on his cheek and then a hot tear that tickled his neck as it rolled down inside his collar.

«All right, all right... That's enough...».

She suddenly went limp and clung gasping to his broad back... He, too, was gasping, not from the

85

wind but from that unknown, that mildly imperative, that majestic and amazingly helpless feeling that urged him on, that came welling up from the unplumbed depths of his soul. His former intention of abandoning her now frightened him and he climbed steadily up the mountain pass, his clogs clattering over the stones.

13 The frozen snowflakes now lay thick upon the rough stones; in the steeper places Ivan's wooden clogs kept slipping and so as not to fall with his burden, he began to edge his way up the hill like a skier going up a steep slope. At first he did not feel the weight of her tiny body; he held her lightly by the legs and climbed stubbornly upwards. His initial burst of energy, however, gradually died down and gave way to a desire to halt, to straighten his back and to breathe freely—his lungs were in need of air. True, the exertion warmed him and the mountain winds now had little effect on his overheated body; inside, however, he was burning up, he was suffocating and his lungs were ready to burst.

They were most likely close to the pass, the ground was beginning to level out, the path no longer zigzagged across the brow and on the right some grey mass stood out clearly, apparently that was the other mountain; they seemed to have reached the saddle. The wind was still displaying its mad fury and everything around them was groaning and howling as though the wind were blowing down a funnel—it might, of course, have been the ringing in their ears. The frost seemed to be increasing, the cold affecting mostly their hands and knees. It was a good thing for them the snow was hard and dry, wet snow would have stuck to their clothes; the wind, however, lashed them in the face and tried to hurl them into the black gloom.

86

They should have halted for a rest, but Ivan realised that if he sat down he would probably never get up again. He kept on slowly up the path for an hour or more. Giulia clung to him in silence, he felt her every movement and the strange thing was that despite his fatigue, their recent quarrel and his annoyance, he was now feeling good. If only he had strength enough he would be willing to carry her like that, clinging obediently to him, a long, long way.

Just as his legs were beginning to give way under him and he was afraid he might fall, a huge black rock loomed through the whirling, snowy gloom. Ivan turned off the path and turned towards it, his clogs sliding over the stones. Giulia was silent, her cheek pressed against his neck. When he reached the rock Ivan turned round and leaned the girl against it. She unclenched her hands under his chin, his shoulders were freed of their burden and only then did he feel how heavy she had been.

«How d'you feel? Frozen?»

«No, no».

«Feet?»

«Feet, yes, frozen».

All this time she seemed abnormally quiet, as though she felt guilty of something that concerned him. He could feel it and he wanted to comfort her in a nice, kindly way, but he did not know how to, he could not find the words for it, and so he remained outwardly as reticent as ever.

Without turning round Ivan felt her feet—they were ice cold, colder than his fingers. She uttered a soft cry as he touched her and pulled her legs up under her.

«You can't do that!»

Apparently she did not understand him, so he sat

87

her more comfortably on the rock and picked up a handful of snow.

«Let me rub them».

«No, no!»

«Come on, none of your noes», he said insistently but not angrily; he took hold of one leg, held it between his knees like a farrier shoeing a horse, and began to rub her foot with snow. Giulia struggled, shouted and groaned but he only laughed.

«How is it now? Ticklish?»

«It hurt. Hurt».

«You'll have to bear it. I'll be gentle».

He rubbed her tiny, almost babyish foot as carefully as he could and then started on the other. At first she groaned and moaned but at last she fell silent.

«Are they warm now?» he asked as he stood up.

«Warm, warm. Thanks».

«You're welcome».

She covered her feet with the skirts of the jacket and he leaned for a moment against the cold stone, trying to regain his breath. He felt cold as soon as he stood still, the wind blew straight through his thin jacket that did nothing to warm him.

«Want some bread?» he asked her, remembering their last conversation further down the mountain.

«No», she answered immediately. «Giulia no want bread. Ivan *essen* bread».

«No? All right, we'll save it. It'll come in handy», he added and they swallowed their saliva almost simultaneously. Feeling he would freeze if he waited any longer, Ivan forced himself to get up; he made a back for Giulia.

«Up you get!»

(To be continued)

88

На абласным аглядзе народных драматычных тэатраў самадзейныя артысты з Пінска паказалі спектакль па п'есе А. Арбузава «Вера, Надзея, Любоў».

НА ЗДЫМКУ: сцена са спектакля. У ролях (злева направа): Лена Гаўрылава—артыстка народнага тэатра З. ДРУП, Люба Іванова—Н. САЖНЕВА, Надзя Іванова—Л. БЫЧКОВА.

Фота В. ГЕРМАНА.

ПЯСНЯР ХАРАСТВА

ДА 70-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Р. ПУКСТА

14 лістапада Рыгору Пуксту споўнілася 67 год. У дачыненні да гэтага цудоўнага мастака, да чалавека, бясконца ўлюбёнага ў жыццё і людзей, некалькі гадоў у мінулым часе. Р. Пукст памёр 12 лістапада 1960 года, за два дні да 60-годдзя, пакінуўшы нам сваю натхнёную музыку.

З нейкай дзівоснай непасрэднасцю і ўсхваляванасцю ўспрымаў Рыгор Канстанцінавіч кожную праяву навакольнага жыцця. Прагна чытаў ён не толькі кнігі нашых пісьменнікаў, але і газетныя артыкулы, статыстычныя звесткі аб развіцці народнай гаспадаркі, адчуваючы ў іх, як і ў мастацкай літаратуры, характэрнае намаганне і здзяйсненне савецкіх людзей. З якім замілаваннем Р. Пукст мог бясконца разглядаць высокую зорнае неба над Мінскам, бег хваляў на Сожы, клін журавоў над Белавежай, чырвань пухавіцкіх і каралішчавіцкіх лясоў, малюнкi марозу на вокнах! Падарожнічаючы з гэтым высокапрафесійным музыкантам, было цікава весці размову пра жыццё і характары людзей, пра архітэктурныя збудаванні і гісторыю горада ці краю, пра карціны мастакоў і творы скульптараў. І заўсёды ён шукаў і падкрэсліваў уздзеянне характэрна на вызваленне чалавека ад усяго, што перашкаджае яму вольна дыхаць, упэўнена рухацца наперад, быць грамадзянінам і творцай.

Яшчэ студэнтам Маскоўскага кансерваторыі ў сярэдзіне 20-х гадоў ён, малады машыніст з Гомеля, накіраваны на вучобу грамадскімі арганізацыямі чыгуначнага вузла, піша творы пра натхнёнасць працы рабочага, пра рэвалюцыйнае аднаўленне працоўных, романтику пошуку новых шляхоў у жыцці. Гэта хоры «У кузні», «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!», раманы «Чырвоная кветка», «Звіні, маладосць!» і іншыя. А праз некаторы час нараджаецца цудоўны пукстаўскі раманс-песня «Лугам-лугам зеляненькім» на словы Змітрака Бядулі, дзе на дзіва проста, па-народнаму ясна кампазітар раскрыў гаму светлых пачуццяў дзяўчы-

ны. З гэтага рамана, наогул, аднаго з першых беларускіх тэатраў у такім жанры, пачынаецца непараўнанае па лірызму ўвасаблення пукстаўскае «прачытанне» нацыянальнай паэзіі.

Якуб Колас, Янка Купала, Цішка Гартны, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Аляксандр Званак, Анатоль Астрэйка, Анатоль Вялюгін, Кастусь Кірзенка, Эдзі Агняцвет, Аляксандр Бачыла, Адам Русак... Цяжка нават пералічыць прозвішчы ўсіх беларускіх паэтаў, чые шчырыя словы несліся да слухачоў на дзівосных крылах мелодый Рыгора Пукста. Гэтыя мелодыі не былі ілюстрацыяй да паэтычнага тэксту, яны рабілі вершаваныя вобразы больш рэльефнымі, раскрывалі настрой, абуджалі сілы, заклікалі да характэрна.

Беларускія пшчы, палі, рэчкі і азёры спяваюць у музыцы Пукста. Мала хто з беларускіх кампазітараў так пераканаўча паказаў уздзеянне на чалавека характэрна прыроды, як здолеў гэта зрабіць Рыгор Канстанцінавіч у сваёй сімфанічнай і камерна-інструментальнай творчасці.

Ён пакінуў народу цудоўныя сімфоніі, кантаты, оперы, раманы, хоры, песні, апрацоўкі нацыянальнага фальклору. Яны гучалі ў мірных дні, калі мы будавалі новае жыццё, гучалі ў часы ваеннага ліхалецця, калі адстойвалі свабоду народа. І заўсёды людзі з удзячнасцю і асакадай слухалі пукстаўскую музыку.

Цяжка пералічыць усе аспекты дзейнасці Р. Пукста. Можна нагадаць і яго шматгадовую працу мастацкім кіраўніком Беларускага радыё, і галоўным хормайстрам хору радыёкамітэта, ягонаму педагогічнаму дзеянню ў кансерваторыі, шматгадовае дэпутатства ў Мінскім гарсаветце, кансультацыі для самадзейных кампазітараў рэспублікі, рэдактуру ў выдавецтвах... Што б ён ні рабіў, Рыгор Пукст заўсёды быў палымным песняром характэрна намаганняў і імкненняў, пачуццяў і спраў людзей.

Такой засталася назаўсёды і пукстаўская музыка.

І. НІСНЕВІЧ.

НАВУЧЫ НАС, ЖЫЦЦЁ...

Лепіда Дайнеку навучом у паэзіі не назавеш. Яго вершы ўжо некалькі гадоў друкуюцца на старонках газет і часопісаў. Зборнік «Галасы», выдадзены ў серыі «Першая кніга паэта», скандэнтравалі ўсё лепшае, што было напісана паэтам. Тэмы самыя разнастайныя: уладанне роднай беларускай зямлі, каханне, успаміны пра мінулае і роздум пра будучае.

Вершы маладога паэта падкупляюць тонкім лірызмам, жаданнем зазірнуць у таямніцы чалавечай душы і закрануць яе струны. Унутраны свет сучасніка, яго адносіны да з'яў рэчаіснасці — вось галоўны напрамак вершаў, сабраных у зборніку.

Лірычны герой Л. Дайнекі — юнак нашых дзён, які сам выбірае сабе часам ня-

дзяця, але заўсёды цікавыя дарогі. Ён закаханы ў жыццё, шукае свайго месца на зямлі і аддае любіць край, дзе нарадзіўся і вырас. Ён прагна слухае «словы свайго роднай зямлі» і клянецца ёй у вернасці:

Зямля мая! Мой дом, мой хлеб адзіны,
Я вечно твой, я б'ю табе чалом.

З сьмяюнай любоўю да Радзімы пераплятаецца і светлае каханне да дзяўчыны. Яно прыходзіць раз у жыцці і застаецца назаўсёды. Толькі, зазначае аўтар, «не трэба клясціся ў любові адвечара да рання». Сапраўднае каханне абыходзіцца без прысягання, яно светлае, як сумленне дзіцяці, «і не даруе нам з табой яно фальшывай ноты». Калі ж закрадзеца хоць адна — «услед за

ціхімі шпакамі каханне ў вырай адлятае».

Звяртаюць на сябе ўвагу вершы аб мінулым — «Прадзеды», «Дарога з цемры», вершы аб вайне. «О, як многа на Беларусі курганоў!» — з горачку ўсклікае паэт. Але цвіце і красуе прыгожай кветкай наша жыццё. Л. Дайнека ўслаўляе яго і ў той жа час просіць:

Не вучы нас, жыццё,
Ваяваць з ветракамі.
Ваяваць з ветракамі
Мы умеем і самі.
Навучы нас, жыццё,
Без ніякай падказкі
Бачыць ворага твар
Праз усялякі маскі.

Зборнік «Галасы» невялікі, але на верхах яго ляжыць адбітак паэтычнай працэсы і завершанасці.

В. ШЫХАНЦОУ.

ПАЛЕСКІЯ ТАЛЕНТЫ

«Ой, у лузе каліна стаяла», «Ой, у полі тры крынічаны!»... Ці пералічыш усе песні, якія любяць у тутэйшых мясцінах! Лепшыя іх выканаўцы спяваюць у Тураўскім народным хоры. Гэтым калектыву апладзіравалі гледачы Жыткавіч і Гомеля, Мінска і Масквы...

І вось гэтак жа шчыра апладзіруюць сёння людзі маладой змене — выхаванцам мясцовай дзіцячай сямігадовай музычнай школы.

...Мелодыя расце, шырыцца, крапае душу свайго шчырасцю. Цыкл «Поры года» П. Чайкоўскага выконвае вучаніца 6-га класа Наташа Цітова. Па таму, як упэўнена перабіраюць яе палыцы клавійны фартэпіяна, відаць, што яна ўся знаходзіцца ў свеце цудоўнай музыкі.

Другі пакой. Тут гучыць іншая мелодыя — народная. «Перапелачку» ў апрацоўцы

Я. Кузняцова грае на баяне Рыгор Казак. Тураўская дзіцячая сямігадовая музычная школа адкрыта гадоў дзесяць назад. Яна — адна з тых новых з'яў, што адбыліся ў гэтым краі. Сведчыць яна і аб тым, што тутэйшая зямля вельмі багатая на таленты. А калі, напрыклад, сёлета ішоў чарговы прыём навучэнцаў, жадаючых паступіць сюды было вельмі многа: з Турава і Дварца, Хільчы і Запясоўча, Рычава і Старажоўкі.

Цяпер у школе займаецца 58 чалавек на двух аддзяленнях: па класах фартэпіяна і баяна.

Тураўская школа дае добрую музычную падрыхтоўку. Як правіла, яе выпускнікі працягваюць вучыцца далей. Цяпер толькі ў Гомельскім музычным вучылішчы Імя Н. Сакалоўскага займаецца, напрыклад, 9 яе выпускнікоў.

А. ШЫРОКІ.

Хроніка культурнага жыцця

На Усеагульнай выстаўцы народных умельцаў у Маскве экспануецца твор мастака Мікалая Жолудзева з Барысаўскага раёна: на паймятравой дошцы інкруставана прыгожая касуля.

Гэта не адзіная работа народнага ўмельца з вёскі Неманіцы, прадстаўленая на такой аўтарытэтай выстаўцы. Многія творы Мікалая Іванавіча з вялікім поспехам экспанаваліся на абласной і рэспубліканскай выстаўках народнай творчасці і былі ўдасгоены ганаровых грамад і дыпламаў.

Мікалай Жолудзеў працуе мастаком-афарміцелем у Барысаўскім мехлягасе. Яго захапленне — гравіроўка і інкрустацыя на дрэву. Ён ён аддае ўсё вольны час.

Некалькі год прысвяціў народны ўмелец серыі гравюр «Тут жыві і працавай Ленін». Ён скончыў іх да 100-годдзя з дня нараджэння Ільіча. На пяцідзесяці дошках-гравюрах адлюстраваны дарогі для кожнага з нас месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю У. І. Леніна.

У Мікалая Іванавіча вялікі творчыя планы. Ён марыць адлюстраванне на гравюрных дош-

ках творы вялікіх майстроў мінулага — Рафаэля, Тыцыяна, Рэмбранта, Рубенса, Сурыкава, Левітана, Рэпіна, Сабурова, Шышкіна.

І яшчэ ёсць у мастака адна мара: арганізаваць пры Неманіцкай сярэдняй школе студыю для дзяцей, каб вучыць іх выдатнаму майстэрству гравіроўкі і інкрустацыі на дрэву.

Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Яўген Глебаў — адзін з найбольш папулярных кампазітараў нашай рэспублікі. Яго сімфоніі, балеты, харэаграфічныя наведы, песні, кантаты і араторыі выконваліся ў Маскве, Ленінградзе, гарадах Сібіры, Урала, Прыбалтыкі. Творы кампазітара гучалі ў Чэхаславакіі, Балгарыі, Югаславіі.

Нядаўна ў канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся аўтарскі вечар, прысвечаны творчасці Глебава. У ім прынялі ўдзел Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР, Акадэмічная харавая капэла рэспублікі, дзіцячы хор цэнтральнай музычнай школы, салісты опернага тэатра. Былі

выкананы араторыя «Сонці, зорка» на вершы беларускіх паэтаў, Трэцяя сімфонія для аркестра і раяля, Першая сюіта з новага балета «Выбранніца» і асобныя часткі з «Харэаграфічных навел» і балета «Мара».

Гэтымі днямі рэспубліканская база Белкінагадлю адправіла заказчыкам сацыялістычных краін, а таксама Англіі, ЗША, Японіі раман Івана Шамякіна «Трывожнае шчасце» Англійскія сацыялагі другі раз запрасілі «Канстытуцыю БССР».

У 73 краіны свету экспартуюць свае выданні беларускія наліграфісты. Папулярнасцю ў зарубешных чытачоў карыстаюцца творы майстроў мастацкага слова — Янкі Купалы і Якуба Коласа, Пятруся Броўкі і Аркадзя Куляшова, Івана Мележа і Міхася Лынькова і іншых вядомых паэтаў і празаікаў.

Усяго ў гэтым годзе на розныя кантыненты адпраўлены пасылкі з кнігамі 253 новых назваў, якія выдадзены ў нашай рэспубліцы.

Работы беларускіх мастакоў, якія дэманстраваліся на выстаўцы, прысвечанай 50-годдзю камсамола Беларусі. «Камсамольцы» М. САВІЦКАГА; «Дрэвы скінулі лісце» В. ЦВІРКО; «Трывога» (афорт) І. КАПЛЯНА; партрэт камсамольскага паэта 30-х гадоў Аркадзя Пархацкага работы скульптара В. БУЛЫГІ.

